

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4. Vtrum sit caput angelorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

rentia physice ad efficiunt membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum: scriptum est. n. q. in inferno nulla est redemptio, nec illorum liberum arbitrium veribile est. amplius ad Christum: quia sunt in termino, ideo simpliciter & absolute dicuntur in littera totaliter desinare esse membra Christi.

In responsione ad fm aduerte, q. tres conditiones ecclesie hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire ecclesie militanti rone p. ma. conditionis, manifeste patet. Sed & auctoritate tertia; hoc est peccatorum venialium probat, qd intellige formaliter de ecclesia militante hoc est, de congregatione fidelium existentium in charitate: qui huiusmodi congregatio rone omniu suaru partiu in via hac, magis aliqua vetustatis habet, licet non semp in singulis. Potest, in viator aliquis a qua to tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vita hanc agere sine aliquo peccato, vt in littera, apostolica probat auctoritas.

Super Questionis 8. Articulum quartum.

Tulius clarus est. In corpore ar. ti. vna est conclusio responsiva quaesito, Christus non solum est caput hominum, sed etiam angeloru. Probatur dupliciter, scilicet ratione, & auctoritate, ratione quidem sic. Homines & angeli ordinantur ad unum finem, scilicet gloriam diuinam fruiionis, ergo corpus mysticu ecclesie no solu ex hominibus, sed etiam ex angelis constitit, ergo totus huius multitudinis est caput vnum, qd est Christus, igitur Christus e caput no solum hominum, sed angelorum. Prima consequentia probat: quia corpus similitudinari dicitur, quocumque vna multitudo ordinata in vnum, secundum distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quod multitudo angelorum, & hominum ex eo, quod ordinatur ad vnum finem, est unum corpus mysticum: nulla enim est ambiguitas, quia in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad coelestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quod inferatur caput vnum: secunda est, quod illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quod vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet primitate perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propinquior est Deo, & perfectius habet dona Dei, & insit in homines, & angelos. Secundo, auctoritate apostoli ad Philip. 1.

rugam, est vltimus finis, ad quem perducimur per passionem Christi. Vnde hoc erit in statu patrie, non autem in statu vite, in quo, Si dixerimus, quia peccatum no habemus, nos ipsos seducimus, vt dicitur i. Ioan. 1. Sunt tamen quedam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vniouem charitatis. Qui vero his subduntur, non sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imper fecite, per fidem informem, que vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, ut scilicet per Christum homo consequatur vitam gratie. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur iaco. bi 2. percipiunt tamen tales a Christo quandam actum vite, qui est credere: sicut si membrum mortificatum moueatur aliquantulum ab homine.

AD TERTIUM dicendum, quod sancti patres non insistebant sacramentis legalibus tamquam quibusdam rebus, sed sicut imaginibus, & vmbis futurorum. idem autem est motus in imaginem, in quantum est imago, & in rem, vt patet per Philoophum in lib. de memo. & remi. Et ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem, & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur: & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesie, ad quod nos pertinemus.

ARTICVLVS IIII.

Utrum Christus sit caput angelorum.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur qd Christus secundum quod homo, non sit caput angelorum. Caput enim, & membra sunt vnius nature: sed Christus, secundum quod est homo, non est ordinatus in vnum, secundum distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quod multitudo angelorum, & hominum ex eo, quod ordinatur ad vnum finem, est unum corpus mysticum: nulla enim est ambiguitas, quia in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad coelestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quod inferatur caput vnum: secunda est, quod illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quod vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet primitate perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propinquior est Deo, & perfectius habet dona Dei, & insit in homines, & angelos. Secundo, auctoritate apostoli ad Philip. 1.

Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angeli ministrabant Christo, Math. 4. hoc enim signum est subiectionis, cum minor sit qui ministrat.

In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte nouitate, quod non apponitur hic supradictis tribus conditionibus capitis quarta conditio, puta conformitas nature: sed prius fuit sermo de conditionibus propriis capitis, quibus differet & praestat ceteris membris: modo autem loquimur de conditione communi capiti, & reliquis membris. Oportet siquidem omnia membra corporis vnius esse nature, puta humane, vel leonine, vel taurine, &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput ut praesupposita, sicut commune praesupponitur proprio. Et propterea in littera dicitur, quod propter conformitatem Christi cum angelis in natura generis, potest Christus dici caput angelorum, non quod conformitas sit ratio Christi, quod sit caput (cum conformitas communis sit Christo, & angelis) sed quia conformitas ratio est, quod in Christo inueniatur communis conditio capiti & membris: & ideo propter conformitatem vt conditionem communem Christus, habens proprias capitis conditiones, potest dici caput angelorum.

Prat. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclesiam, quae est corpus eius, ut dicitur Eph. 1. sed angeli non pertinent ad ecclesiam, na ecclesia est congregatio fidelium: si des autem non est in angelis: non enim ambulat per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quod Apostolus argumetur 2. ad Corint. 3. ergo Christus, secundum quod homo, non est caput angelorum.

Prat. August. dicit super Ioa. quod sicut verbum, quod erat in principio apud patrem, iuuificauit animas, ita verbum caro factum iuuificat corpora, quibus angeli carent: sed verbum caro factum est Christus, secundum quod homo, ergo Christus secundum quod homo, non insuit vitam angelis. Et ita secundum quod homo, non est caput angelorum.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnis principatus, & potestatis: & eadem ratio est de angelis aliorum ordinum. est ergo Christus caput angelorum.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est, ubi est vnum corpus, necesse est ponere vnum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur vna multitudo ordinata in vnum, secundum distinctos actus seu officia: manifestum est autem, quod ad unum finem, qui est gloria diuina fruiionis, ordinantur, & homines & angeli. Vnde corpus ecclesie mysticum, non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis: Totius autem loquendo, cum non communicent, & longe inferioris, immo inima nature sit corpus quocumque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum a materia, quales supponimus angelos esse.

Ad hoc dicitur, quod licet hoc mirum appareat, si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectiuam agere, non erit incredibile, quod aliqua res corporea uirtute diuinitatis, cui iuncta est perfectius, possit in substantiam separatum agere, ut sic quod phantasma ex naturali vinculo cum anima intellectiua iunctum est, humanitas Christi ex, supernaturalissima, & maxima coniunctione ad diuinitatem adeptam sit excellentiori modo quia potest libere, instrumentaliter tamen, causare in angelis, &c.

720. Ca. 1 med. som. 2. 5. di. 3. q. 2. ar. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 6. ca. Et ver. q. 29. ar. 4. c. & ad 5. Et opus. 3. c. 223. & 1. cor. 11. Et eph. 1. io. fi.

Tradit ante mai. 19. tra. med. 109. Act. ad. put angelorum.

& animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hunc causand. modum exce. lere modum. quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

Super Quaestiois 8. Articulum quintum.

Titulus clarus est de idemptate enim reali quaeritur.

In corpore articuli unica est conclusio responsiva quaesito affirmatiue. Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum qua est caput Ecclesie iustificans alios, est eadem secun. u. essentiam: differt tamen secundum ratione. Probatur. Quod q. d. est actus, & quo agit, est vnus actus, oportet tamen ad hoc ut sit quo agit in alia, q. actus secundum eminentiam quandam habeatur, ergo gratia Christi habet et, q. sit actus in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesie iustificans alios, est eadem. Ante e. lens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnusquodque agit secundum quod est ens actu, & exemplo in calore ignis. Quo ad secundam vero parte, qua agens oportet esse prestantius patiente, vt August. & Aristote. testantur. Consequenter vero primi probatur, quia in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: secunda autem est p. se euldes.

huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quam homines, sed etiam quam angeli, & de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quod constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram suam in caelestibus supra omnem potentiam, & principatum, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius: & ideo Christus non solum est caput hominum, sed etiam angelorum: vnde & Matt. 4. legitur, quod Accesserunt angeli, & ministrabant ei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

AD SECUNDUM dicendum, quod ecclesia secundum statum, via est congregatio fidelium: sed secundum statum patrie est congregatio comprehendendum. Christus autem non solum fuit viator, sed comprehendit etiam comprehendendum est caput, utpote plenissime habens gratiam, & gloriam.

AD TERTIUM dicendum quod August. * ibi loquitur secundum quandam assimilationem causae ad effectum, prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales: amen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturae, scilicet diuinae, potest aliquid causare non solum

in alijs, esse vnus speciei specialissime secundum essentiam: Et est ratio dubit: quia licet ex hoc, quod actus aliquis eminent, & praestat, habeat quod sit actus sibi similis, non tamen ex hoc sibi uel dicat, quod sit caput omnium aliorum sibi similibus, hoc est quod fiat: tunc omnium sibi similibus ut patet inductio: alioquin quodlibet actuum esset actuum omnium sibi similibus, peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, quod actus sit actus sibi similis, quod probatur in litera, & aliud quod sit actus omnium sibi similis, quod erat probandum: quia hoc importatur nomine gratiae capitalis.

Ad hoc dicitur, quod quia sermo littera formalis est, non spectat ad locum hunc probare, sed supponere ex ante discussis gra-

tiam Christi, qua influat alijs esse capitale, hoc est, influxum in omnes: & propter a fallum obijciendo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actuum omnium sibi similis seu capitalis. Sed littera synonime utit gra Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes, quia sup-

ARTICVLVS V.

Utrum gratia Christi, secundum quam est caput ecclesiae, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quod est quidam homo singularis.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod non sit eadem gratia, qua Christus est caput ecclesiae cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Aposto. Roma. 1. Si vnus delicto mul- ti mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit: sed aliud est peccatum actuale ipsius Ade, & aliud peccatum originale, quod traduxit in posteros. ergo alia est gratia personalis, qua est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput ecclesiae, qua ab ipso ad alios derivatur.

¶ Præterea. Habitus distinguuntur secundum actus: sed ad alium actum ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animae, & ad alium actum ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios, ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, in quantum est caput ecclesiae.

¶ Præterea. Sicut supra dictum est, in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia singularis illius hominis: sed gratia singularis Christi est alia a gratia vnionis. ergo etiam est alia a gratia capitis.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: secundum hoc autem est caput nostrum, quod iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre plenum gratia, & ideo gratia Christi ex eminentia tali est actus in alios, & est actus in omnes ut caput, ac per hoc ut conforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione non aliter probatur in litera, quia clara est, constat enim secundum rationem differre, q. gratia est actus faciens formaliter esse gratum & q. est principium agendi in alios: alioquin esse gratum, & causare gratiam in alios essent idem.

In responsione ad primum iterum nouit, q. in Adam distinguitur peccatum personae, & naturae, quia peccatum personae, uocatur peccatum illud, quod, ut actu primi peccati Ade consistit: peccatum uero naturae, uocatur fomes peccati cum priuatione

ponit, q. agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratia Christi, quia superius manifestauit esse gratia capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur ut synonyma haec hic habentur, ideo Auctor sollicitus tantum fuit, ut probaret idem actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idem prae- tatem probat sufficienter ex hoc, quod posse agere non addit super actum datur esse nisi eminentiam quandam, quia est op. 3. cap. 2. 2. 2. & 2. 2. 3. Et 10. 3. 16. 6.

Cum his quoque sero, quod in litera non dicitur quod habeatur actus intensissime, sed dicitur quod habeatur secundum eminentiam quandam, & de Christo subditur, q. habuit gratiam secundum eminentiam maximam: plus enim comprehenditur sub eminentia nomine, qua intentionis quantunque. Et reuera quando actus habet em eminentiam intentionis & modi habet, est causa vniuersalis, homogenea tamen reliquorum: ut patet in calore, qui qm in summo inuenitur in igne, & habetur eminentia modo, quia calor in summo, est naturalis proprietatis ignis solius, ideo est causa vnio- ca ceterorum calidorum. Et proportio- nalis, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminentissime modo, quia ut naturalis proprietatis consequens vnione personalem,

Leto dicitur in argum.